

ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ, НАУКИ ТА МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ
ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
КАФЕДРА ІСТОРІЇ УКРАЇНИ І МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ
ПРИКАРПАТСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА

ІВАНО-ФРАНКІВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЦЕНТР
ТУРИЗМУ І КРАЄЗНАВСТВА УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА ОБЛАСНА ОРГАНІЗАЦІЯ
НАЦІОНАЛЬНОЇ СПІЛКИ КРАЄЗНАВЦІВ УКРАЇНИ

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ ЦЕРКВИ ІВАНО-
ФРАНКІВСЬКОЇ АКАДЕМІЇ ІВАНА ЗОЛОТОУСТОГО

ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧА ДІЯЛЬНІСТЬ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції

(м. Івано-Франківськ, 18 травня 2023 року)

Івано-Франківськ

2023

Друкується за ухвалою Вченої ради факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
(протокол № 4 від 6 жовтня 2023 р.)

ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧА ДІЯЛЬНІСТЬ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ. Збірник тез доповідей учасників *Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Івано-Франківськ, 18 травня 2023 р. / За наук. ред. М. Ю. Косила і А. З. Королька. Івано-Франківськ : Симфонія Форте, 2023. 281 с.*

Редакційна колегія:

І. Я. Райківський, М. Ю. Косило, А. З. Королько (відповідальний секретар),
Г. М. Маловічко, Б. В. Паска, Д. П. Вороневич.

Рецензенти:

Н. В. Савченко, заступник директора Українського державного центру національно-патріотичного виховання, краєзнавства і туризму учнівської молоді, заслужений працівник освіти України (м. Київ).

В. В. Островський, кандидат історичних наук, в. о. доцента кафедри теорії та методики навчання, методист лабораторії суспільно-філологічних дисциплін Івано-Франківського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (м. Івано-Франківськ).

У збірнику тез доповідей, які були представлені на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Історико-краєзнавча діяльність у закладах освіти в умовах Нової української школи» (м. Івано-Франківськ, 18 травня 2023 р.), розглядаються актуальні питання концептуальних засад Нової української школи при вивченні історії рідного краю в закладах освіти, формування компетентностей здобувачів освіти крізь призму історико-краєзнавчих досліджень, визначення місця і ролі учителя та керівника гуртка в освітньому середовищі НУШ, організації та проведення науково-дослідницької, пошуково-краєзнавчої діяльності у закладах освіти, характеристики позакласної і позашкільної краєзнавчої гурткової роботи як дійового засобу національно-патріотичного виховання учнівської і студентської молоді, функціонування музею закладу освіти як платформи краєзнавчих досліджень у контексті НУШ тощо.

Для вчителів, науковців, музейних працівників, краєзнавців, студентів, які цікавляться вдосконаленням історико-краєзнавчої роботи в закладах освіти.

Матеріали подано в авторській редакції, за достовірність фактів, цитат, посилань на джерела та вживання назв документів, власних імен тощо несуть відповідальність автори публікацій.

© М. Косило, А. Королько, загальна наукова редакція 2023
© Колектив авторів, 2023

ЗМІСТ

Доповіді на пленарному засіданні

<i>Тарангул Л.</i> Методологічні принципи і підходи до навчання історичних дисциплін в умовах Нової української школи.....	7
<i>Королько А.</i> Гурткова історико-краєзнавча робота у закладах вищої освіти: зміст та особливості.....	10
<i>Сабадуха В.</i> Теоретико-методологічні засади викладання історичного краєзнавства в контексті Нової української школи.....	19
<i>Якубів Н.</i> Міжетнічна культурна спадщина Станіславова – Станіслава – Івано-Франківська: віртуальний контент.....	22

Концептуальні засади НУШ при вивченні історії рідного краю в закладах освіти: виклики та реалії. Формування компетентностей здобувачів освіти через призму історико-краєзнавчих досліджень

<i>Бакала В.</i> Формування компетентностей здобувачів освіти в історико-краєзнавчій діяльності (на прикладі вивчення життєпису Степана Кузика (1888–1947 рр.))	29
<i>Басіста Л.</i> Формування історико-предметної компетентності школярів (на прикладі вивчення теми «Українські землі у роки Другої світової війни») у 10 класі ЗЗСО.....	35
<i>Галемчук С.</i> Формування компетентностей здобувачів освіти в історико-краєзнавчій діяльності (на прикладі вивчення життєпису Миколи Лагодинського (1866–1919 рр.))	42
<i>Гулейчук В.</i> Методика вивчення історії ВМС України в навчальному процесі у школі.....	53
<i>Дутчак І.</i> STEM, STEAM, STREAM-орієнтоване навчання у проєктній роботі у контексті вивчення історії рідного краю.....	56
<i>Кашипур А.</i> «Жіноче питання» в підручниках з історії України для 10 класу ЗЗСО.....	59
<i>Кінаш І.</i> Концептуальний підхід НУШ при вивченні постаті Д. Вітовського на уроках історії.....	64
<i>Кобута Л., Кобута С.</i> Формування громадянської компетентності школярів на уроках правознавства та громадянської освіти.....	67
<i>Кузишин Н.</i> Висвітлення американської військової допомоги Україні 2014–2023 рр. в навчальному процесі у школі: методичні аспекти.....	71

**Позакласна і позашкільна краєзнавча гурткова робота як засіб
національно-патріотичного виховання учнівської і студентської молоді.**

**Музей закладу освіти як платформа краєзнавчих досліджень
у контексті НУШ**

<i>Гаврилюк Л.</i> Шкільний музей як платформа краєзнавчих досліджень в освітньому процесі.....	215
<i>Дика О., Герезова С.</i> Інтегративний підхід до організації позашкільної краєзнавчої роботи (з досвіду Буковинської Малої академії наук учнівської молоді).....	219
<i>Доронюк Л.</i> Етнокультурна презентація Рогатинського Опілля в системі роботи історико-краєзнавчого музею.....	222
<i>Дрогомирецька Л.</i> Музейні уроки як засіб розвитку пізнавального інтересу учнів (на прикладі використання фондів Музею історії Давнього Галича).....	226
<i>Зварич А.</i> Активні та інтерактивні методи навчання у національно-патріотичному вихованні учнів 10–11 класів.....	230
<i>Кубрак О.</i> Експозиція шкільного музею Підмихайлівського ліцею – важлива складова частина культурної спадщини Калушини.....	235
<i>Луців Є.</i> Традиції гуцульської фізичної культури та військової підготовки гуцульської молоді.....	239
<i>Максимець Б.</i> Індивідуальна робота як форма організації позашкільної освіти.....	244
<i>Маловічко Г.</i> Розвиток туристсько-краєзнавчої діяльності на Івано-Франківщині у контексті формування особистості дитини.....	248
<i>Паранюк М.</i> Здійснення національно-патріотичного виховання в процесі гурткової діяльності (на прикладі творчої групи «Бойківщинознавство» ІФОДЦТКУМ).....	253
<i>Паска Б.</i> Особливості формування просторової компетентності на уроках історії у старшій школі.....	257
<i>Печенюк К.</i> Гуртки історико-краєзнавчого профілю Центру освітніх інновацій Івано-Франківської міської ради: зміст та особливості роботи.....	263
<i>Попович Л.</i> Методика вивчення історичних постатей у загальноосвітніх навчальних закладах.....	266
<i>Ципуга А.</i> Екскурсія «Місцями пам'яті Опанаса Заливахи» як метод організації краєзнавчої гурткової роботи в м. Івано-Франківську	272
<i>Відомості про авторів</i>	277

Дика О. І.
Буковинська Мала академія наук
учнівської молоді
Герегова С. В.
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

ІНТЕГРАТИВНИЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗАШКІЛЬНОЇ КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ

(з досвіду Буковинської Малої академії наук учнівської молоді)

В публікації інтегративний підхід в організації освітньої діяльності розглядається як продовження загальнонаукової тенденції створення інтегрованої системи світу; виявляється роль позашкільної освіти, зокрема, освіти в системі МАН, у формуванні особистості, здатної усвідомлювати сучасні суперечливі соціальні процеси з позиції національно свідомого громадянина. Наводиться приклад окремих форм діяльності регіонального відділення МАН, що демонструють ефективність інтегративного підходу в організації позашкільної краєзнавчої роботи.

Ключові слова: гуманітаристика, інтеграція, позашкілля, краєзнавча освіта, Мала академія наук, Буковинська Мала академія наук учнівської молоді, учнівська конференція, музей науки МАН.

Ідея інтеграції, якою живе нинішня освіта, була заявлена як засіб подолання кризового стану науки ще на початку минулого століття, щоправда, в лоні філософської антропології. Макс Шелер наголошував, що людина ніколи не була такою проблематичною сама для себе, оскільки ніколи не була такою «розірваною» вузькогалузевими науками. Перекладаючи цей відомий вислів класика філософської антропології на сучасну соціальну проблематику, можна стверджувати, що увесь світ постає максимальною проблемою для людини у кожному своєму прояві. Ніщо не визначене і ніщо не передбачуване: від геополітичних проблем до особистісних девіацій.

Однак, при цьому, перед системою освіти продовжує стояти завдання формування цілісного світогляду молоді особистості – тієї людини, від якої залежить майбутнє і держави, і світу взагалі. Тож, можна скористатися історичним досвідом розвитку гуманітаристики і припустити, що розв'язок цієї суперечності (цілісна особистість у

невизначеному світі) може знаходитися на шляху формування системи інтегрованої освіти, що пододала б ригідність класичних, однак обмежених уявлень про світ і людину в ньому.

Перехід від традиційного навчання предметів до навчання на засадах інтеграції – це шлях до реалізації багатьох принципів освіти: від формування цілісної картини світу, планетарного мислення, уміння об'єднати в єдину цілісну систему вузькі галузеві проблеми, до «реалізації принципу національної спрямованості освіти, який передбачає інтеграцію освіти з національною історією, традиціями, українською культурою, відкритість освіти, що зумовлює, у свою чергу, інтеграцію у світові освітні простори» [1].

Саме позашкільна освіта, яка є більш вільною у виборі програм та форм навчання, базується на вільному виборі здобувача предмету своєї діяльності, має максимальний простір для реалізації інтегративного підходу до організації як змісту освіти, так і самої освіти у різноманітних формах та напрямках. «Заняття в позашкільній студії – це додаткове нове середовище й новий соціальний досвід, це взаємодія з іншою групою дітей, де все розгортається непередбачувано й потрібно по-іншому будувати стосунки. Ми вважаємо важливим залучати дитину до нових проєктів. Чим більше практик інтеграції в нове середовище, тим більшим буде соціальний досвід дитини» [3]

Краєзнавча освіта у позашкільлі – один з пріоритетних векторів діяльності, оскільки має невичерпний дослідницький потенціал, у підґрунті якого закладені національні цінності, що має на сьогодні найвагоміше значення. Краєзнавча освіта повноцінно реалізується в інтегративному підході до організації навчання, який передбачає синтез усіх знань і умінь дитини, або дитячого колективу з одного боку, та наставника з іншого для вирішення конкретної проблеми. Саме таке розуміння процесу здобуття знань закладене в системі Малої академії наук. Мала Академія Наук сьогодні – це Національний центр ЮНЕСКО з 25-ма регіональними представництвами, де щороку навчаються понад 150 000 дітей. Тут вони мають можливість проводити дослідницьку, пошукову, експериментальну роботу, розвивати креативність, формувати м'які навички. Кожен регіональний центр плідно займається краєзнавчою роботою, що демонструє тематика робіт, представлених на Всеукраїнському конкурсі учнівських дослідницьких проєктів.

Буковинська Мала академія наук учнівської молоді як регіональне відділення МАН у Чернівецькій області безпосередньо втілює інтегративний підхід як в роботі наукових відділень, так і в організації загальноакадемічних івентів. Уже десятий рік поспіль БМАНУМ проводить учнівську краєзнавчу конференцію «Буковинський край очима юних науковців». Перші роки учні представляли свої дослідження в секціях історичного, географічного, фольклористичного та екологічного напрямів. З часом стало зрозуміло, що і юним дослідникам, і досвідченим науковцям значно цікавіше брати участь в обговоренні проєктів різних напрямів, знайомитися з аналізом відомих явищ, але проведеним науковцями іншої галузі. В процесі таких обговорень виявлялися нові проблеми, які ставали предметом наукових пошуків або юнацьких бізнес-проєктів. Так виникла ідея залучення алгебраїчних методів для створення моделі вирішення кадрових проблем владних структур регіону, був розроблений новий туристичний маршрут, що знайомить гостей краю з народними ремеслами горян, скориговані зусилля екологів по вирішенню проблеми замулення прибережних вод р. Дністра та багато інших евристичних рішень. Але найбільшою цінністю об'єднання зусиль науковців різних галузей науки і різних поколінь став живий дитячий інтерес до вивчення рідного краю як унікального цілісного явища, самобутнього етно-культурного та природного регіону, вболівання за його долю і формування громадянської відповідальності за його майбутнє.

Ще одним інтегративним краєзнавчим проєктом є програма «Наш науковий код» Чернівецького Музею науки, що створений на базі БМАНУМ. Музей науки МАН – це особливий інтерактивний простір, де створені умови для занурення дітей в світ наукових явищ через ігрову форму. «Це простори, де в дитини виникають сотні запитань. ...Музей науки не має давати готові відповіді. Треба спонукати дітей до пошуків, експериментів, досліджень. Головне – щоби дитина зафіксувала побачене як феномен» [3]. Саме в такому просторі команда музею проводить краєзнавчий квест, який знайомить дітей з наукою Буковини, представленою через постаті знаних буковинських вчених – генетиків, фізиків, філологів, криміналістів, археологів. Таким чином, діти розкривають для себе потужний науковий потенціал краю, його славу історію і глобальні перспективи. Це дає

підстави для усвідомлення значущості рідного краю для світового розвитку, формує їх власний науковий та професійний інтерес.

Отже, інтегративно організована краєзнавча робота володіє великим виховним потенціалом, поєднуючи в собі навчально-пізнавальну, пошуково-дослідницьку і суспільно корисну діяльність дітей. Це зумовлено тим, «що природа, суспільне життя і праця, економіка, культура, історичне минуле рідного краю – невичерпні джерела пізнання, формування національної свідомості і світогляду особистості» [2].

Список використаних джерел

1. Впровадження інтегрованого підходу в освітній процес початкової школи. URL: <https://naurok.com.ua/vprovadzheniya-integrovanogo-pidhodu-v-osvitniy-proces-pochatkovo-shkoli-180483.html>
2. Краєзнавча робота – джерело національної ідентичності маленького громадянина. URL: <http://www.garmoniya.mk.ua/articles/krayeznavcha-robotadzherelo-nacionalnoyi-identychnosti-malenkogo-gromadyanyna.html>
3. На «ти» з наукою. Що варто знати батькам про Малу Академію Наук. URL: <https://nus.org.ua/articles/na-ty-z-naukoyu-shho-varto-znaty-batkam-pro-malu-akademiyu-nauk/>

Доронюк Л. Б.

*Івано-Франківський обласний державний центр
туризму і краєзнавства учнівської молоді,
Рогатинський ліцей № 1 Рогатинської міської ради
Івано-Франківського району Івано-Франківської обл.*

ЕТНОКУЛЬТУРНА ПРЕЗЕНТАЦІЯ РОГАТИНСЬКОГО ОПІЛЛЯ В СИСТЕМІ РОБОТИ ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧОГО МУЗЕЮ

У статті проаналізовано систему діяльності Зразкового історико-краєзнавчого музею «Опілля» Рогатинського ліцею № 1 як центру досліджень та популяризації історії Рогатинського Опілля. Простежено роль музею як важливого засобу пізнання історичної самобутності, бази для здійснення краєзнавчого принципу у навчанні та вихованні учнів.

Ключові слова: музей, історичне краєзнавство, освітній процес, фонди музею, експонат.

Цьогочасний процес реформування та модернізації змісту освіти потребує усвідомлення і переосмислення власної історії, національних особливостей, успадкування культурних та духовних